

Дисциплината – способ за изразяване на родителската любов

Някои родители, които свързват дисциплината с основно с наказанието, трудно ще си обяснят нейното място в сферата на любовта. В теорията си за любовта д-р Рос Кембъл не противопоставя двете понятия, а напротив, акцентира на връзката между тях. Според автора добрата дисциплина се основава на безусловната любов и нейната най-важна част е тази, която кара детето да се чувства обичано. С други думи, дисциплината е по-лесно постижима, когато детето се чувства обичано и прието. А когато връзката между тях някъде се прекъсва, тогава се стига до наказание. Следователно, за да се избягва наказанието, важно е да се познава не само любовта, но и дисциплината.

Според Ф. Додсън „дисциплината е процес на непрекъснато обучение“. Дисциплината е позитивен знак (успешна, позитивна, любяща), тя трансформира инпулсивните постъпки в целенасочено и контролирано поведение. Тя кара детето да се чувства отговорно. В този нормативен контекст дисциплината предполага и ограничения. Ограниченията са своеобразни послания, които рамкират поведението на детето. За да приеме детето ограничението, е важна неговата формулировка и начин на поднасяне. Основното изискване към формулировката на ограниченията е тя да не бъде двусмислена, а да казва едно единствено послание кратко и в безлична форма (Например: „Времето за телевизия изтече“).

Що се отнася до начина на поднасяне на ограниченията, действащи са следните изисквания:

- категорично, без колебания;
- с респект, без крещене и наскърбяване на детето;
- с уважение към детските желания (Например: „Вероятно ти би искала да купим всички плюшени мечета на този шанд, но днес нямам пари. Имам само за дъвка или близалка. Какво избираш?“).

Интерес представлява образецът, който предлага Хаим Гинът, състоящ се от четири стъпки със следната последователност:

- „Родителят признава детското желание и го назовава с прости думи: „Би искал да идеш на кино довечера“;
- Формулира ясно ограниченията на конкретната постъпка: „Но в нашето семейство има правило: „В учебни дни не се ходи на кино“;
- Посочва начините, по които желанието може да бъде удовлетворено поне частично: „Можеш да отидеш на кино в петък или събота вечер“;
- Помага на детето да изрази част от негудованието, което наложеното ограничение вероятно е породило у него: „Очевидно е, че не харесваш правилото“; „Когато пораснеш и създадеш свой дом, сигурно ще промениш това правило“.

Първото условие за успешна дисциплина е прилагането на безусловна любов, т.е. дисциплината е приложима, когато е удовлетворена нуждата на детето от обич, когато то е прието, обичано и щастливо.

Кои са тези позитивни начини?

Доброто поведение се постига първо с молба. Молбата е най-положителният начин за добро поведение. Тя предизвиква чувство на лична отговорност. „Когато родителите молят за добро поведение, детето знае, че те разбират способността му да

мисли и взема само решения". Зад молбата прозира добронамереността на родителя, вяра в способността му, а всичко това стимулира чувство на отговорност и не по-малко самочувствие у детето. С тази си функция молбите се утвърждават като най-резултатния начин за наставления. Това предполага по-скоро изпълнение на наставлението, отколкото неговото отхвърляне от страна на детето. Разбира се, не винаги молбите помагат. Понякога се налагат преки наставления под формата на заповеди, особено в случаите, когато детето вече е помолено веднъж. Условието е родителят предварително да е убеден в достъпността на изпълнението на молбата за детето. В случай че детето отказва изпълнението на молбата, родителят следва да провери каква е причината – основателна или не. Този момент е изключително важен за следващата възпитателна стъпка, тъй като той касае изслушването и разбирането на детето. Активното слушане е един от позитивните методи на родителско общуване. Целта на това изслушване е сигурността на детето, че родителят е наясно относно неговите чувства и мисли. И когато все пак причината за неговото непослушание се окаже неоснователна, може да се премине към заповед. Практиката показва, че родители, привърженици на авторитарните методи като заповеди, мъмрене, крещене, натякване, постигат по-малък възпитателен ефект в сравнение с родителите, използващи предимно подходящи молби. Молбата отваря детето с добро и към добро.

Безспорно, непослушанието на детето налага и наказание. Голяма е грешката на родителите, които правят опит да приравнят дисциплината с наказанието. Наказанието е само една малка част от дисциплината, то е крайно средство за налагане на дисциплина. Към наказание се прибегва, след като са изпитани всички други възпитателни техники. Педагогическият профил на наказанието изисква спазването на три важни условия, без да се нарушава връзката родител - дете:

- Наказанието трябва да бъде уместно, т.е. да съответства на постъпката на детето;
- Наказанието да се прилага гъвкаво, т.е. да се сменят похватите при откриване на смекчаващи обстоятелства;
- Наказанието умело да съчетава строгост и любов, т.е. да достигне до значението на любящата строгост. Това предполага твърди и настоятелни родителски очаквания, които да се излагат любезно, без гняв, яд, висок тон и родителско властване.

Според Р. Кембъл като крайно средство може да се използва и телесно наказание, но изключително внимателно при следните условия:

- Детето да разбере за какво го наказват;
- Детето да не бъде наранявано физически;
- Родителят да изчака детето да се успокои и да осигури запълване на емоционалния му дефицит съответно със зрителен контакт и съсредоточено внимание.

За телесните наказания е изписана много литература и въпреки това не може да се намери единомислие по този въпрос. Колкото и съвременната педагогика да отхвърля телесните наказания, някои обстоятелства ги налагат. Да вземем за пример ситуацията, застрашаваша живота на детето: „Дете в предчилищна възраст, въпреки напомнянията на майката, се откъсва от нея и пресича пред колата“. Подобни ситуации са основание някои автори да смятат „че напляскването има полза при малките деца, където думите са по-малко ефикасни. Приложено навреме, шамаросването може да спре ескалацията на напрежението и лошото поведение. Така детето разбира, че не то, а друг определя правилата“. Обикновено детето приема наказанието, ако е убедено, че постъпката е лоша. Тежкото, несправедливо наказание може да предизвика

чувство на негодувание, унижение, обида, да събуди агресия. Учени твърдят, че при неправилно наказание детето се учи на омраза и страх.

Прилагането на ефективна дисциплина е невъзможно без уменията на родителите да контролират навреме гнева си и без уменията да прощават.

Неконтролираният гняв погубва добрата дисциплина. Гневът се оказва най-големият враг на родителя. Това е емоционален взрив, изразяващ неуважението както към себе си, така и към детето. При това животът е толкова непредсказуем, че винаги ще се намерят обстоятелства, които да провокират проява на гняв у родителя. Важно е след това родителят да не забрави да се извини на детето. Практиката показва, че родители, които пропускат извинението, трудно прощават провиненията на своите деца. А уменията да прощаваш е задължително в случаите, когато детето истински се разкайва за постъпката си. Прощката е поредният начин за изразяване на безусловната родителска любов, в противен случай родителят може да предизвика гнева, възмущението на детето или да засили чувството му на вина, което при доминиране застрашава детското самочувствие. Подобен възпитателен резултат е вреден и за двете страни в общуването – и за родителите, а още повече и за децата.

Анализът на двете ключови понятия - родителска любов и дисциплина – потвърждава тяхното партниране, а не противопоставяне. Прекалената строгост променя поведението на детето към по-лошо, а твърде либералните родители формират погрешно съзнание у детето, че всичко е позволено. Докато първият краен модел провокира чувство на вина и ниско самочувствие, то вторият модел възпитава безотговорни млади хора. Всяка една крайна позиция, мотивирана от свръх родителска любов или от маниакалното чувство за дисциплина в семейството, измества възпитателната им стойност. Позитивната същност и на двете понятия е разкриваема единствено в интерактивен аспект. Въз основа на балансираните взаимоотношения между родителската любов и дисциплината, дисциплината придобива характеристики на любяща, а любовта на умерна.

Видно е, че детето се нуждае и от внимание и от строгост, от молби и наставления, от наказание и прощка, и то в индивидуалната порция за всяко дете. Отсъствието на универсални методи за възпитание на детето поставя въпроса за тяхното персонализиране, което не по-малко разчита на изкуството на родителската любов, която прави изпълнението на нормата удовлетворение за детето. Едва тогава може да се твърди, че любовта придобива педагогическа действеност и проектира семейното възпитание на мотивационно и ценностно ниво. Водещо правило си остава равновесието между всички тези начини на изразяване на обичта към детето, които го карат да се чувства обичано и щастливо.